

კონფერენციის შრომები

ლელა მეტრეველი

ოჯახში ძალადობის საქმეთა განხილვის თავისებურება სასამართლოში

ლელა მეტრეველი

აღმოსავლეთ ევროპის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის დოქტორანტი, თბილისის სააპელაციო სასამართლოს მოსამართლის თანაშემწე

საკვანძო სიტყვები: ძალადობა, სპეციფიკა, პრაქტიკა

ოჯახში ძალადობის საკითხი აქტუალურია, როგორც თეორიული ისე პრაქტიკული თვალსაზრისით. მით უფრო აქტუალურია ეს თემა საქართველოში ვინაიდან მოქმედი სისხლის სამართლის კანონმდებლობა ეხლა იკრებს ძალებს ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ საბრძოლველად. ოჯახში ძალადობის საქმეთა განხილვას ახასიათებს სპეციფიკა და თავისებურება.

ოჯახში ძალადობა სამართლადარღვევათა და მართლსაწინააღმდეგო ქმედებათა სპეციფიკური თავისებურებებით ხასიათდება. ოჯახში ძალადობა თავისი შინაარსით გულისხმობს, როგორც საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებულ დანაშაულს, ისე საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსით გათვალისწინებულ ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევას დაზიანის მიყენებით წარმოშობილ ვალდებულებებს. ამასთან, ოჯახში ძალადობის სამართალდარღვევის სპეციფიკურება მდგომარეობს, როგორც მისი გამოვლენის სირთულეში, ისე მის წინააღმდეგ გამოსაყენებელი იძულებითი ღონისძიებების ეფექტურ და მართლზომიერ შერჩევაში. შესაბამისად, ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ ბრძოლას დანაშაულთა ბრძოლის არსებულ სამართლებრივ და პრაქტიკულ გამოცდილებასთან ერთად დამატებითი მექანიზმების შემოღებაც სჭირდება.¹

კონსტიტუციური პრინციპებიდან გამომდინარე, სახელმწიფოს ვალდებულებაა დაიცვას ოჯახური ღირებულებები და უზრუნველყოს თანასწორობის დაცვა-განმტკიცება, აქედან გამომდინარე, ოჯახური ძალადობა თავისთავად მიმართულია სახელმწიფოს პრიორიტეტული ინტერესის წინააღმდეგ.

1 სახელმძღვანელო პოლიციის მუშაკთა ტრენინგებისთვის. თბილისი, 2012 წელი, გვ.33.

კონვენციის შრომები

საერთაშორისო საზოგადოების მიერ აღიარებულია, რომ ოჯახში არსებული პრობლემა მხოლოდ ოჯახის წევრს არ აზიანებს, რომ ძალადობა აუცილებლად უნდა აღიკვეთოს და მოძალადემ პასუხი უნდა აგოს მის მიერ განხორციელებული ძალადობის გამო.

2011 წლის 7 აპრილს ევროსაბჭოს მინისტრთა კომიტეტმა მიიღო კონვენცია „ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და აღკვეთის შესახებ“, რომელსაც 2011 წლის 11 მაისს სტამბულში მოეწერა ხელი. კონვენციის მიხედვით, ქალთა მიმართ ძალადობის და ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ საბრძოლველად მნიშვნელოვანია ქალისა და მამაკაცის თანასწორობის დე იურე და დე ფაქტო აღიარება. ამასთან, „გაცნობიერება იმისა, რომ ქალთა მიმართ ძალადობა არის გენდერული ძალადობა და რომ ეს არის ერთ-ერთი წამყვანი სოციალური მექანიზმი, რომელიც აიძულებს ქალებს დაიკავონ მამაკაცებთან შედარებით სუბორდინირებული მდგომარეობა“. გარდა ამისა, საჭიროა აღიარება იმისა, რომ ქალები და ბავშვები მეტი ალბათობით ხდებიან გენდერული ნიშნით ძალადობის მსხვერპლები. ასევე, მამაკაცებიც შესაძლებელია, რომ იყვნენ ოჯახში ძალადობის მსხვერპლნი, ხოლო ბავშვები ძალადობის მსხვერპლნი ხდებიან მაშინაც, როცა ისინი უბრლოდ ძალადობის სცენის მხილველნი არიან. გამომდინარე აქედან, კონვენციის მთავარი მიზანია ხელი შეუწყოს ქალთა მიმართ ნებისმიერი ფორმის დისკრიმინაციის შემცირებას, უზრუნველყოს ქალისა და მამაკაცის თანასწორობა და ქალთა გაძლიერება.²

გაეროს ქალთა წინააღმდეგ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტის 2015 წლის 13 ივლისის გადაწყვეტილება საქმეზე X და Y საქართველოს წინააღმდეგ (განაცხადი №24/2009), რომელიც საერთაშორისო ორგანოს მიერ საქართველოში ოჯახში ძალადობის შესახებ მიღებული პირველი გადაწყვეტილებაა და შეეხება სახელმწიფოს მიერ ოჯახში ძალადობის პრევენციისა და ადეკვატური რეაგირების განხორციელების ვალდებულების შეუსრულებლობას. ხსენებული გადაწყვეტილებით კომიტეტმა დაადგინა, რომ სახელმწიფომ დაარღვია „ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის ყველა ფორმის აღმოფხვრის შესახებ“ კონვენციის მე-2 მუხლის (ბ)-(ვ) პუნქტები, პირველ და მე-5(ა) მუხლებთან და კომიტეტის „ქალთა წინააღმდეგ ძალადობის შესახებ №19“ რეკომენდაციასთან ერთობლიობაში და გარდა მომჩივანთა დარღვეული უფლებების აღსადგენი კონკრეტული ნაბიჯების მითითებისა, საქართველოს მთავრობას მიმართა რეკომენდაციით, სხვა ქალებისა და ბავშვების დასაცავად გააძლიეროს ცნობიერების ასამაღლებელი კამპანიები.³

ოჯახში ძალადობასთან დაკავშირებით ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტმა ურჩია წევრ სახელმწიფოებს ოჯახში ძალადობის ყველა ფორ-

2 Krizsan, Andrea and Popa Raluca. 2010. Frames in Contestation: „International Human Rights Normsand Domestic Violence Policy Debate in Five Countries of Centraland Eastern Europe“ Center for Policy Studies. Central European University, P.41.

3 X და Y საქართველოს წინააღმდეგ, ქალთა მიმართ დისკრიმინაციის აღმოფხვრის კომიტეტი, გადაწყვეტილება #24/2009, (გადაწყვეტილება მიღებულია 2015 წ.).

კონფერენციის შრომები

ლელო მეტრეველი

მა სისხლისსამართლებრივ დანაშაულად დაეკვალიფიცირებინათ და გაეთვალისწინებინათ იმგვარი ზომების მიღება, რომელიც სასამართლოს მისცემდა საშუალებას განესაზღვრა დროებითი ზომები მსხვერპლთა დასაცავად, დამნაშავისათვის კონტაქტის, მსხვერპლთან კომუნიკაციის დამყარებისა და მიახლოების, დაცულ ტერიტორიაზე ცხოვრების ან შესვლის ასაკრძალად, დადგენილი ზომების ნებისმიერი დარღვევისათვის სასჯელის დაკისრება დამნაშავეზე და პოლიციის, სამედიცინო და სოციალური სერვისებისათვის სავალდებულო რეაგირების ოქმის შექმნა.⁴ ამასთან, ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ გადაწყვეტილებაში ოპუზი თურქეთის წინააღმდეგ (*Opuz v. Turkey*, No. 33401/02, 9.06.09)⁵ პირდაპირ არის მითითებული სახელმწიფოს პოზიტიურ ვალდებულებაზე, დროულად აამოქმედოს ადეკვატური სისხლის-სამართლებრივი მექანიზმები ოჯახური ძალადობის ფაქტებზე მართლ-მსაჯულების ეფექტიანი განხორციელების მიზნით.

ოჯახში ძალადობის წინააღმდეგ გასატარებელი ღონისძიებები კომპლექსურ ღონისძიებათა უმნიშვნელოვანეს ნაწილად უნდა განიხილებოდეს სასამართლოს მიერ. ამ მხრივ შეგვხვები მხოლოდ საქმის სასამართლო განხილვის პროცესში წამოჭრილ თავისებურებას, რომლებიც ართულებს დაზარალებულის მიმართ განხორციელებული ძალადობის ფაქტის დადასტურებას და შემდგომ მოძალადის მსჯავრდებას. აღნიშნული თავისებურება დაკავშირებულია რამდენიმე გარემოებასთან. კერძოდ, ის რომ ძალადობის ფაქტს ხშირ შემთხვევაში არ ჰყავს შემსწრე პირი და მოძალადის მიმართ წარდგენილი ბრალდება ეფუძნება მხოლოდ დაზარალებულის ჩვენებას; დაზარალებული მოძალადის ოჯახის წევრია და ხშირად სარგებლობს კანონით მიჭებული უფლებით, რომ არ სურს მისი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა; ასევე, ძალადობის ფაქტს ჰყავს შემსწრე პირები, თუმცა ისინიც დაზარალებულის მსგავსად მოძალადის ოჯახის წევრები არიან და ხშირ შემთხვევაში უარს აცხადებენ მათი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემის თაობაზე; შესაძლოა ძალადობის ფაქტს ჰყავს შემსწრე არასრულწლოვანი ან მცირეწლოვანი პირები, თუმცა მცირეწლოვნებთან მიმართებაში მათი დაკითხვა სასამართლოს მიერ პრაქტიკულად შეუძლებელია. სასამართლო პრაქტიკა ასევე იცნობს შემთხვევებს, როდესაც დაზარალებულისათვის დაზიანების არსებობის ფაქტი არ დასტურდება სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნით, თუმცა დაზარალებული აცხადებს, რომ ბრალდებულის მიერ მასზე განხორციელდა ძალადობა. ეს მხოლოდ ის მცირე ჩამონათვალია, რა სირთულეც ხშირად თან ახლავს ამგვარი კატეგორიის საქმეების განხილვას სასამართლოში.

სასამართლო პრაქტიკაში ასევე ხშირია შემთხვევა, როდესაც დაზარალებული მასზე განხორციელებული ძალადობის გამო უარს აცხადებს

4 ევროპის საბჭოს მინისტრთა კომიტეტის გადაწყვეტილება, 2012 წელი.
 5 ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს გადაწყვეტილება (*Opuz v. Turkey*, No. 33401/02, 9.06.09).

კონფერენციის შრომები

ჩვენების მიცემის თაობაზე და არ ამხელს მოძალადეს მასზე განხორციელებულ ძალადობაში. ამ შემთხვევაში დაზარალებული სარგებლობს კანონით მინიჭებული უფლებებით და თავისუფლდება ჩვენების მიცემის ვალდებულებისაგან. თუმცა, საგულისხმოა დაზარალებულის ამგვარი ქცევა. მისი საქციელი შესაძლოა გამოწვეული იყო ასევე ფსიქოლოგიური ფაქტორით, რომ სოლიდარობას უცხადებს მოძალადეს და არ სურს მის მიმართ დადგეს სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობის საკითხი. ვინაიდან მსხვერპლი მოძალადესთან კომპლექსურ ურთიერთობაშია, როგორცაა ეკონომიკური, სოციალური, ემოციური ფაქტორი. საზოგადოება ხშირად აკრიტიკებს მსხვერპლს იმის გამო, რომ ისინი არ ტოვებენ მოძალადეს. თუმცა, ამ შემთხვევაში მსხვერპლის პასიურობა ძალადობის შედეგი უფროა, ვიდრე მიზეზი.

სასამართლო პრაქტიკა იცნობს უამრავ შემთხვევას, როცა ძალადობის მსხვერპლი უარს აცხადებს ჩვენების მიცემაზე ბრალდებული მეუღლის, მამის, შვილის და სხვ. და სასამართლოს სხდომაზე ახსნა-განმარტების გარეშე აცხადებს მხოლოდ იმას, რომ არ სურს თავისი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა. ამ შემთხვევაში სასამართლო არკვევს, რომ დაზარალებულის მიმართ ვინმეს მხრიდან რაიმე ზეგავლენას ხომ არ აქვს ადგილი და ჩვენების მიცემაზე უარს ნებაყოფლობით აცხადებს თუ არა. რაც შეეხება გარემოებას, რომ ძალადობის ფაქტის შემსწრე ოჯახის წევრ მოწმეებს, ვინც უშაულოდ შეესწრნენ ძალადობის ფაქტს მათაც დაზარალებულის მსგავსად არსურთ ჩვენების მიცემა მისი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ, ასეთ შემთხვევაში სახეზე გვაქვს გამამართლებელი განაჩენები მოძალადეთა მიმართ. თუმცა, სასამართლო პრაქტიკა იცნობს ისეთ შემთხვევას, როდესაც დაზარალებული უარს აცხადებდა სასამართლოში მისი ოჯახის წევრის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემაზე, მაგრამ არსებობდა ფაქტის თვითმხილველი პირები ან გარეშე პირები, რომლებიც შეესწრნენ არა ძალადობის ფაქტს, არამედ ძალადობის დასრულებისთანავე შექმნილ სიტუაციას, რა დროსაც ძალადობის კვალი ჯერ კიდევ შესამჩნევი იყო. სასამართლომ ერთ-ერთ საქმეზე ამ პირთა ჩვენება პირდაპირ მტკიცებულებად შეაფასა და განმარტა: „სასამართლო აღნიშნავს, რომ მოწმის სახით დაკითხული პატრულ – ინსპექტორები, რომელთაც დანაშაულებრივ ფაქტთან ჰქონდათ მყისიერი შემხებლობა (112-ის გამოძახებაზე იმდენად მყისიერად მოხდა მათი მხრიდან რეაგირება და შემთხვევის ადგილზე მისვლა, რომ ადგილზე დახვდათ ბრალდებული და დაზარალებულს ჯერ კიდევ ეტყობოდა დროის მცირე მონაკვეთით ადრე განხორციელებული ძალადობის კვალი ყელზე სიწითლეების სახით), დეტალურად გადმოსცემენ დაზარალებულის ფსიქო-ემოციურ მდგომარეობას, რის გამოც მათი ჩვენებები განხილული უნდა იქნეს როგორც პირდაპირი მტკიცებულება“. ფსიქო-ემოციურ მდგომარეობასთან ერთად განაჩენში საუბარია დაზარალებულის ფიზიკურ მდგომარეობაზეც, რომელსაც ჯერ კიდევ მკვეთრად აღენიშნებოდა სიწითლეები, ნაჭდეგები და ის დაზიანებები, რომელიც მოგვიანებით დაადასტურა სამედიცინო

კონფერენციის შრომები

ექსპერტმა, რაზეც დაზარალებული, როგორც პატრულ – ინსპექტორებთან, ისე ექსპერტთან საუბარში მიუთითებდა, რომ მიყენებული ჰქონდა ბრალდებულის მიერ. ასეთ შემთხვევაში სასამართლომ ბრალდებულის მიმართ გამამტყუნებელი განაჩენი გამოიტანა.⁶

ამასთან, ხშირია შემთხვევა, როცა დაზარალებული თავის პოზიციას სასამართლოს აცნობს პირადად ან სანოტარო წესით დამოწმებული წერილობითი ფორმით და აცხადებს, რომ ბრალდებულის მიმართ მას არანაირი პრეტენზია არ გააჩნია, შეურიგდა მას და პატიობს ჩადენილს, რის გამოც ითხოვს ბრალდებულის მიმართ კანონით გათვალისწინებული შეღავათების გავრცელებას. ეს შემთხვევა (დაზარალებულის შერიგება) ხელს არ უშლის თავად ძალადობრივი ფაქტის დადგენას, რადგან დაზარალებული ძალადობის ფაქტს კი არ უარყოფს, არამედ ადასტურებს კიდევ, მხოლოდ პატიობს მის ჩადენას ბრალდებულს და ურიგდება მას. დაზარალებულის პოზიციამ საბოლოოდ შესაძლოა გავლენა იქონიოს დასაწინააღმდეგებლად სასჯელზე, თუმცა იგი სრულიად განსხვავებულია იმ შემთხვევისაგან, როცა დაზარალებული უარს ამბობს ჩვენების მიცემაზე, რამაც შესაძლოა გადამწყვეტი გავლენა იქონიოს ძალადობის ფაქტის დაუდგენლობის საკითხზე. მით უფრო ისეთ შემთხვევაში, როცა ძალადობა დაზარალებულის მიმართ განხორციელდა სხვათა (მოწმეთა) შეუმჩნეველად. ასეთ დროს ძალადობის ფაქტის დამდგენი ძირითადი მტკიცებულებებია დაზარალებულის ჩვენება და მის მიმართ ჩატარებული სასამართლო-სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა, ხოლო, როცა დაზარალებული დუმს, მტკიცებულებად რჩება მხოლოდ ექსპერტიზის დასკვნა, რომლითაც დასტურდება დაზარალებულის სხეულზე დაზიანების არსებობის ფაქტი, თუმცა ექსპერტიზის დასკვნით ვერ დგინდება დაზიანების მიმყენებლის ვინაობის შესახებ. ამდენად, დაზიანების არსებობის ფაქტი დადასტურებული იქნება, მაგრამ მისი მიმყენებლის ვინაობის შესახებ სასამართლოსთვის უცნობი დარჩება, რაც საბოლოო ჯამში განაპირობებს ბრალდებულის უდანაშაულოდ ცნობას. მაგალითად, სწორედ ასე მოხდა ერთ-ერთ საქმეზე, სადაც მოსამართლემ განაჩენი ალნიშნა: „სამედიცინო ექსპერტის დასკვნით ზოგადად შესაძლებელია დადგინდეს დაზიანებების არსებობა, მათი სიმძიმე, რაოდენობა, თუმცა ობიექტურად შეუძლებელია ექსპერტის დასკვნით განისაზღვროს დაზიანებების მიმყენებელი პირის ვინაობა, შესაბამისად, ექსპერტის დასკვნით იმის მტკიცება, რომ მსხვერპლს დაზიანება მიაყენა კონკრეტულმა პირმა, შეუძლებელია და წარმოადგენს მხოლოდ ვარაუდს. მოცემულ შემთხვევაში სასამართლო ალნიშნავს, რომ სადავო არ არის და ექსპერტის დასკვნით დგინდება, რომ დაზარალებულს კისრის მიდამოში აღენიშნებოდა ორი სისხლნაჟღენთი, (ზომა: 1,0X1,2სმ., 2,2X0,7სმ.), თუმცა აღნიშნული ექსპერტის დასკვნით იმ ფაქტის დადგენა თუ ვინ, როდის და რა ვითარებაში მიაყენა მას აღნიშნული დაზიანებები, შეუძლებელია. ბრალდების მხარის მითითება იმ

6 იხ. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2017 წლის 28 აპრილის #1/194-17 განაჩენი.

კონფერენციის შრომები

გარემოებაზე, რომ ეს დაზიანება მიაყენა ბრალდებულმა, უშუალოდ ამ მტკიცებულების შინაარსიდან არ გამომდინარეობს და წარმოადგენს მხოლოდ ვარაუდს“.⁷

ოჯახში ძალადობის საქმეთა განხილვისას და ოჯახში ძალადობის ფაქტის დამდგენ მტკიცებულებებს წარმოადგენს დაზარალებულის ჩვენება, სასამართლო – სამედიცინო ექსპერტიზის დასკვნა, ხოლო იმ შემთხვევაში როცა დაზარალებული უარს აცხდებს ჩვენების მიცემაზე და ექსპერტიზის დასკვნით არ დგინდება დაზარალებულის სხეულზე დაზიანების არსებობის ფაქტი, ასეთ შემთხვევაში სასამართლოს მიერ გამამტყუნებელი განაჩენის დადგენა ვერ ხდება. სწორედ აქედან გამომდინარე, ამგვარი კატეგორიის საქმეების განხილვას სასამართლოში ახასიათებს საქმის განხილვის თავისებურება.

სასამართლო პრაქტიკა მოწმობს, რომ ოჯახში ჩადენილ დანაშაულის ხასიათიდან და სპეციფიკიდან გამომდინარე, ვინაიდან ძირითად შემთხვევაში მისი ჩადენა სხვა პირთა შეუმჩნევლად ხდება ან დანაშაულის შემსწრე პირები არიან არასრულწლოვანი შვილები, რომელთაც არ სურთ მათი ახლო ნათესავის წინააღმდეგ ჩვენების მიცემა, განაპირობებს ამ დანაშაულის სპეციფიკურობას და სასამართლოში მისი განხილვის სირთულეს, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს დანაშაულის ჩამდენი პირის – მოძალადის მსჯავრდების შეუძლებლობა.

7 კოჭლამაზაშვილი ბ., ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტი. ჟურნალი „სისხლის სამართლის აქტუალური საკითხები“ #2, 2017, გვ.51-52.

FEATURES OF COURT HEARING OF THE DOMESTIC VIOLENCE CASES

Iela metreveli

PhD Student of the East European University School of Law, Assistant to a Tbilisi Appeal Court Judge

KEYWORDS: Violence, Specifics, Practice

RESUME

Domestic violence is urgent topic both theoretically and practically. The topic is especially relevant to Georgia since at this stage the current Criminal Law being elaborated to fight domestic violence.

The role of court and approach to domestic violence category cases is vital to carry out efficient measures against domestic violence, understand the essence of the violence problem, its social threat as well as measures to be used against it and application of preventive mechanisms, since hearing of domestic violence cases have some peculiarities and specific features.

The specifics of the domestic violence offence is the difficulty of revealing it as well as effective and lawful selection of coercive measures to be used against it. Thus, we believe, that introduction of additional mechanism along with legal and practical experience is necessary to fight domestic violence. Since the court practice shows that features and characteristics of domestic violence determines its specificity and complexity of its hearing at the court, which may cause difficulties to convict an offender – person committing violence.